

A göröncsérerek erőssége

Talán már-már mániának tűnhet az a szent meggyőződés, hogy hazánk rejtett zugaiban csendesen porladozó, düledező, de egykor dicső napokat látott kisváraink, kőerősségeink habarcsba oltott történetei, mint apró mozaikdarabok rajzolják meg magyarságunk múltjának fontos évszázadait.

Segítenek megérteni hogyan éltük meg az országalapítás zivataros időszakait, hogyan vettük és alakítottuk át saját képmásunkra a fejlett Nyugat középkori kultúráját, hogyan sajátítottuk el rövid idő alatt a kor legfejlettebb techni-

kai színvonalát. Megismerhetjük az Árpád-korban, az Anjou-korban vagy a Hunyadiak korában élt őseink életét, az őket körülvevő világ részleteit, beleláthatunk mozgalmas mindennapjaikba.

Erdős hegy- és dombvidékeinket járva, ha rábukkanunk a lombzat alatt omladozó kövekre, időutazást tehetünk történelmünk ezerszínű mozgalmas világában, melyből jelen korunk is táplálkozik, hiszen ezek a valós gyökereink.

A Vértes hegyvidéke kis területi kiterjedése ellenére rendkívül gazdag a középkori Magyar Királyság épített örökségének nyomaiban. Elég, ha a

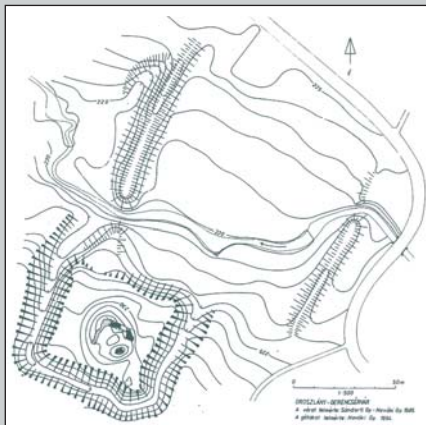
monumentális léptékben fennmaradt vértesszentkereszti bencés, majd domonkos kolostor-romegyüttesre gondolkunk, melyet a hat évfolyammal ezelőtt útjára indult rovatunk kezdőcikkében jártunk körül részletesen.

Gesztes, Vitány, Csókakő várának falai ma is impozáns magasságokba törnek, de kevésbé látványos, ám annál beszédesebb történelmi emlékeink is rejtőznek a vértesi erdők sokat látott mélyén. Ilyen az érdekes hangzású Gerencsér-vár csekély maradványa is,

mely bár inkább tűnik egy halomnyi kőtörmeléknek, de a legrégebbi múlt-ra tekint vissza e tájon.

Az építésének ideje a 12. századba nyúlik vissza, valószínűleg az 1140-es esztendőben kezdték meg a lakótorony falainak alapozását, a Csák nemzetség kezdeményezésére. Az első közvetlen írásos említése 1230-ból való, akkor még a középkori oklevelekben általánosan használt Udvarhely elnevezéssel illették.

Később királyi birtok lett és ekkor a várnepek nagy részét alkotó göröncsér-

rekről (vagy gerencsérekről), vagyis a fazekasokról hagyományozódott át a máig élő megnevezése. 1330-ban már Gerencer alakban jegyezték le a nevét.

Igazi királyi vadászlak volt, mely nem elsősorban védelmi célokat szolgált, sokkal inkább a főúri vadász mulatságok színhelye lehetett, annak ellenére, hogy a 13 méter hosszú és 9 méter széles, több emeletes vaskos lakótorony kellő erősségű menedéket is nyújtott, ha az alkalom úgy kívánta.

Az erősséget vizes árok is szegélyezte, mely a közeli patakot felhasználó zsilip- és csatornarendszer által kormányzott vízből táplálkozott. A szinte

látótávolságban fekvő szentkereszti kolostor szerzetesei ugyanis komoly halastó-rendszert építettek ki, hiszen a számos egyházi ünnep által megköve-

telt bőjtidőszakok miatt a halhúsnak jelentős táplálkozási értéke volt.

Gerencsér-vár két ízben országos szerepet is betöltött. 1366 Szent Miklós napján I. Nagy Lajos királyunk itt fogadta a Velencei Köztársaság követeit, hogy velük a török ellen tervezett hadjárat részleteiről tárgyaljon. Ebből a diplomáciai eseményből is következtethetünk arra, hogy a királyi vadászlak ekkor még nem csak rideg kőtorony volt, hanem minden kényelemmel berendezett királyi rezidencia, mely kiemelt reprezentációs célokat is bátran szolgálhatott.

Szűk egy évszázaddal később 1440-ben a Szent Korona számos kalandot végigélt történetében is szerepet játszott, hiszen Albert királyunk halála után, öz-

vegye Luxemburgi Erzsébet, komornája segítségével ellopta Visegrádról a koronát, hogy az útközben megszülető fiával (a későbbi V. László) együtt Székesfehérvárra, a koronázó városba vigye. Tatárol Fehérvárra tartva Gerencsér-vár lett éjjeli menedékük, így a vár falai a Szent Koronát is őrizték egy rövid ideig.

A kis erősség sorsa, mint oly sok kisvárunké, a török korban pecsételődött meg, Csókakő eleste után védői elhagyták és lassan az enyészeté lett. 1544-től végigvonuló sűrű történelmünket nézve az is csoda, hogy Gerencsér-vár írásos emlékein túl máig fennmaradt egy kevés kézzel fogható, kőbe faragott magyar múlt.

Szöveg: **Nagy László**

Kép: **Lőrincz Kinga**

Alaprajz: *varak.hu*